

8. Некряч А. І. Місцеве самоврядування України та європейський досвід: шлях до співпраці / А. І. Некряч // Вісник Львівського університету: серія міжнародних відносин. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 11. – С. 61-67.
9. Соловьев С. Г. Модели организации системы муниципальной власти: проблемы теории и практики / С. Г. Соловьев // Современное право. – 2006. – № 7. – С. 32-35.
10. Хартія Ради Європи від 15.10.1985 «Європейська хартія місцевого самоврядування» (редакція від 16.11.2009) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036

УДК 340.134

Форманюк В. В., НУ «ОЮА»

ПОНЯТТЯ ЛОКАЛЬНОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ

Стаття присвячена теоретичному аналізу сучасних позицій науковців щодо визначення поняття нормотворчості. Автор визначає та обґрунтовує своє бачення щодо визначення поняття локальної нормотворчості в механізмі правового регулювання.

Статья посвящена теоретическому анализу современных позиций ученых относительно определения понятия нормотворчества. Автор определяет и обосновывает свое видение понятия локального нормотворчества в механизме правового регулирования.

The article is devoted to theoretical analysis of contemporary position of scholars on the definition of rulemaking. The author defines and justifies his vision of the concept of local rule-making mechanism of legal regulation.

Перебудова всіх сфер громадського життя в Україні висунула, в якості ведучої, задачу відкрити максимальний простір процесам саморегулювання і самоврядування в суспільстві, створити належні умови для повного розвитку цього інституту.

При сьогоденішніх масштабах господарської діяльності і різноманітті проблем громадського життя представляється неефективним вирішувати усі виникаючі питання тільки централізованим шляхом.

Якісно новим, більш глибоким є можливість регулювання суспільних відносин на основі норм, самостійно вироблених соціальними колективами, а також особами для впорядкування свого поведіння.

Тенденція, що тут спостерігається, полягає в розширенні сфери локального і відповідно звуженні сфери централізованого регулювання суспільних відносин в області господарської й іншої діяльності, у закріпленні в актах централізованого регулювання лише мінімальних (необхідних і достатніх) вимог до підприємництва, що складають обсяг і правові кордони волі юридичної особи. Тому **актуальність дослідження** обумовлена з необхідністю вирішення питання щодо поняття локальної нормотворчості в механізмі правового регулювання.

Наукова новизна статті складається у визначенні поняття локальної нормотворчості в рамках дослідження інституту нормотворчості.

Ступінь дослідження проблеми. Великий внесок у розробки даного напрямку внесли Оборотов Ю. М., Скакун О. Ф., Алексєєв С. С., Дзейко Ж., Гусарєв С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. та ін. Але на жаль, у даний час відсутні наукові розробки, зв'язані з теоретико-методологічним аналізом даного питання.

Зміст роботи. У юридичній літературі на сьогоднішній момент не існує єдиного, загальновизнаного серед учених правознавців визначення поняття нормотворчості, тому що ця категорія складна і ємна [5, с. 75-76; 3, 131-132; 7, 221-222; 6, 468-470]. Тому, при розгляді питання про створення норми права, нормативного правового акта використовуються також терміни «правотворчість» і «законотворчість», й так само «правоутворення», що у деяких випадках застосовуються як синоніми. У цьому зв'язку представляється необхідним розглянути основні підходи, що існують у юридичній науці до розкриття сутності даних правових понять.

На думку Ю. М. Оборотова, в юриспруденції питання про формування права, у результаті якого в діючу правову систему вводяться нові (змінюються чи скасовуються) правові норми традиційно розмежовується на два складові: соціальні процеси формування права (інакше правоутворення) і правотворчість (інакше нормотворчість) [5, с. 75-76].

На думку Олійника А. Ю., термін правоутворення охоплює своїм змістом процеси виникнення і функціонування права, його функціонування у фіксованих і нефіксованих (не інституціональних) формах. Також Олійник А. Ю. вказує, що в поняття правоутворення включається: формування стійких соціальних зв'язків між членами суспільства та їх об'єднаннями на підставі об'єктивних

можливостей співіснування, у результаті чого між ними розподіляються взаємні права та обов'язки (не юридичного походження); ретрансляція моделей цього зв'язку в сферу правової регламентації шляхом перекладу їх на мову юридичних нормативів та надання їм загальнообов'язкового, державно-владного характеру; втілення правових принципів, правил поведінки у взаємовідносини індивідів, що надає цим зв'язкам більшої стабільності, упорядкованості та захищеності [3, с. 131].

На думку Скаун О. Ф., правоутворення – всі форми і засоби виникнення, розвитку і зміни права, у тому числі і правотворчості, це складний і тривалий багатofакторний стихійний соціальний процес. Правоутворення відбувається за рахунок внутрішніх ресурсів суспільства через ритмічні імпульси волі і порядку, що врівноважують, доповнюють один одного й одночасно активізують у цій взаємодії рух до стану правотворчості [6, с. 468].

Нормотворчість можна розглядати, як складову частину механізму правового регулювання, без якої не з'являється на світ норми права, спрямовані на регулювання суспільних відносин. С. С. Алексєєв, говорячи про механізм правового регулювання, відзначав, що явища правової дійсності (дії в області правотворчості, акти по реалізації юридичних норм) враховуються в правовому регулюванні, включаються в дію його механізму [1, с. 152].

В. В. Іванов стверджує, що нормотворчість є комплексом здійснення певних операцій за певними методами на певних стадіях.

Необхідність розмежування правоутворення і правотворчості визначається існуванням кордону між стихійними і цілеспрямованим (офіційним) рухом правових ідей у напрямку оформлення моделей поведінки у формі суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [5, с. 76].

Наявність різних точок зору, різних підходів свідчить про те, що проблема нормотворчості складна і має багаторівневий характер. Однак ми вважаємо, що і правотворчість, і законотворчість містять у собі нормотворчість, але нормотворчість носить більш вузький і конкретний характер. Сфера діяльності норми права – конкретне відношення (чи подібні відносини), нормативного акта – визначена область суспільних відносин, права – весь спектр суспільних відносин.

У юридичній літературі є точка зору про те, що «про нормотворчу діяльність варто говорити як у власному змісті слова, так і в широкому розумінні. У власному змісті – це діяльність по виробництву

(формуванню) норм права, у широкому розумінні – це діяльність, пов'язана з підготовкою і прийняттям нормативних правових актів. Дана позиція обґрунтовується тим, що в нормативних правових актах можуть міститися також розпорядження, які хоча й носять правовий характер, але не є нормами права» [4, с. 13].

Таким чином, вважаємо, що нормотворчість в цілому являє собою складне соціальне явище, що має управлінську природу, це також одна з можливих форм правового впливу на суспільні справи. Але, проте, це завжди діяльність уповноважених суб'єктів по розробці, переробці і виданню певних нормативних актів.

У даному визначенні нами виділяється кілька елементів. По-перше, пізнання, вивчення й аналіз явищ і процесів, що допускають чи вимагають правової регламентації. По-друге, визначення органа чи іншого суб'єкта, уповноваженої особи прийняти той чи інший правовий акт. По-третє, вибір форми передбачуваного акта. По-четверте, підготовка, прийняття чи зміна його в рамках відповідних процедур.

Усі названі елементи знаходяться між собою в органічній єдності. Випадання, яких-небудь елементів чи їхня відсутність, ослаблення їхніх внутрішніх зв'язків і залежностей робить дефектним нормотворчість в цілому. Вона погано чи з запізненням відбиває суспільні ситуації і тенденції розвитку економіки, політичної і соціальної сфери. Створюються необґрунтовані, неефективні правові акти, що негативним образом впливають на суспільні процеси і поведінку людей.

Можна стверджувати, що прийняття правових розпоряджень – важка та найбагатіша справа законодавців. Тим самим вони реалізують визначені в суспільних відносинах об'єктивні по обставинах і природні за умовами місця і часу вимоги, що впливають із самої природи речей.

Правовою підставою для локальної нормотворчості є загальні чи спеціальні правові акти, що за своїм характером є диспозитивними. Законодавець у загальній нормі, як правило, визначає задачу чи вказує загальний напрямок, коло питань локального правового регулювання. У ряді випадків у загальній нормі міститься більш докладний перелік питань, що підлягають правовій регламентації при укладанні нормативних угод. Прикладом тому може служити визначаюча зміст і структуру колективного договору.

Отже, у процесі локальної нормотворчості її суб'єкти, висуваючи визначені цілі для більш сучасного і всебічного задоволення

своїх потреб і інтересів, повинні виявляти, і дійсно виявляють окремі риси, сторони, факти, явища, що діють і виникають відповідно до цих потреб і інтересів, і додають їм нормативний характер, підкоряючи тим самим свої дії досягненню поставлених цілей і перетворенню дійсності.

Адже вольовий початок суб'єктів виявляється максимально, якщо законодавець віддає на їхній розсуд право визначати своє поведіння, не виходячи при цьому за рамки, установлені законом. Поводження в цих випадках здобуває активний, ініціативний характер. Про правову активність у юридичній літературі останнім часом пишуть багато. На нашу думку, відзначаючи правову активність на рівні колективних суб'єктів, саме локально-правові норми є засобом її вираження.

«Ми вважаємо, – писав Гегель, – щасливим той народ, якому держава надає значну волю діяльності з питань загального характеру, що не мають першорядного значення для держави в цілому, саму ж державну владу, що може знайти підтримку в вільному, позбавленому педантизму дусі свого народу, – безмежно могутньою» [2, с. 84].

Таким чином, зміст і значення локальної нормотворчості полягають у тому, щоб, в ідеалі, обрати такий варіант правового регулювання, юридичної регламентації, який би в найбільш повній мірі відповідав інтересам і цілям діяльності даної організації (соціального колективу) і її (його) членів. Для цього необхідно враховувати специфіку діяльності тієї чи іншої організації (соціального колективу), сприятливі об'єктивні і суб'єктивні умови для прийняття і застосування локального правового акту, а також вибір оптимальної правової форми вирішення нагального питання (проблеми).

Приймаючи в увагу ретельно проведений комплексний аналіз сутності понять «правотворчості», «законотворчості» та «нормотворчості», пропонуємо наступне визначення локальної нормотворчості.

Локальна нормотворчість – це діяльність уповноважених суб'єктів, що є частиною механізму правового регулювання, здійснювана на делегованій чи компетенційній основі і спрямована на розробку, прийняття і встановлення норм загального характеру, що регламентують різноманітні сфери діяльності юридичної особи, а також взаємини, що складаються між її членами.

Література:

1. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М., 1994.
2. Гегель Г. Политические произведения / Г. Гегель. – М., 1978.
3. Гусарев С. Д. Теорія права і держави: навчальний посібник / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008.
4. Дзейко Ж. Правова робота у сфері нормотворчої діяльності органів військового управління і військового командування / Ж. Дзейко // Право військової сфери. – 2008. – № 4. – С. 13-16.
5. Оборотов Ю. М. Теорія держави і права (прагматичний курс): екземенаційний довідник / Ю. М. Оборотов. – Одеса: Юридична література, 2006.
6. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): учебник / О. Ф. Скакун. – Харьков: Эспада, 2005.
7. Теорія держави і права: підручник. – Х.: ТОВ «Одісей», 2007.